

VISIONS SOBRE LA VALQUÍRIA

No he estat mai gens amant de l'òpera. La nostra generació i la dels nostres pares no vam rebre educació musical: la dictadura era una marxa militar triomfal que detestava el sentiment líric -individual-, la sensibilitat artística -feminitzada-, i l'agrupació col·lectiva -¿no era això l'òpera, la complementarietat de les arts? Potser per això tampoc no he entès mai per què alguns intel·lectuals de l'esquerra antiburguesa, filocomunistes i, sobretot, proclius defensors de l'estètica del realisme socialista ens apartaren de Wagner bo i relacionant-lo amb el nazisme. D'abans de la guerra, conservo edicions de llibrets de Wagner, traduïts al català en vers adaptat a la música per Jeroni Zanné i Joaquim Pena, que formaven part de la biblioteca personal d'un parent anarquista desaparegut amb l'exili. Les obres, amagades per por de la crema dels feixistes, van ser salvades al costat de volums de Trotski i de Nietzsche.

En música sóc autodidacte forçós, i m'he anat formant més sota l'estela de l'avantguarda que del folk nostrat o del pop anglosaxó. Sempre he relacionat Wagner amb el nom del carrer on va néixer, a Barcelona, el poeta experimental Joan Brossa. Per això, no vaig fallar el dia que el poeta va dibuixar amb les mans degudament juntes una ombra xinesa d'un home amb perfils pronunciats, quan em demanà "qui és?". "Wagner!" -vaig apuntar, lligant la icona amb el nom del carrer. "No!-em corregí, acuitat i sorneguer- És Volkswagner!". Tot seguit, Brossa va explicar-me que com que ell era pobre escoltava Wagner al tocadiscs de Tàpies, amb el qual anys més tard publicarien junts un llibre d'artista extraordinari, Carrer de Wagner, amb poemes i aiguaforts, embolicats amb vellut vermell. Va ser Brossa qui em va assenyalar que havia de conèixer un jove artista de la meva generació, el Perejaume, que ajuntava el món antic amb el llenguatge de l'avantguarda.

Feia jo per aquella època, a les darreries dels anys setanta, una revista -Èczema- de metàfores objectuals que creia deutora de l'esperit de Dau al set i que amb el temps ha resultat inauguradora de la postmodernitat. Vam anar amb la Lena a conèixer el Perejaume i convidar-lo a col·laborar. En resultaria un poema imprès en una bomba de paper, un poema aerostàtic. Érem a l'estiu, i el campió en metàfores tenia l'estudi en una casa vuitcentista veneziàna al mig del bosc: Dones d'aigua. Vaig quedar meravellat de veure com un artista, quan el centre de l'art esclatava a les grans capitals, podia treballar en un lloc tan apartat. Em creia, àvid lector i seguidor de l'art més nou, que les muntanyes habitaven al Romanticisme i en el paisatgisme. En demanar-li com havia aconseguit aquella casa, em respongué que el propietari, liceista i nebot d'un burgès de la capital que l'havia construïda per als encontres amb la seva amant cantant d'òpera, li havia posat, atès que no volia llogar-la, tres proves inassolibles. Havent instal·lat un gramòfon a l'era, va posar-hi un disc de pedra i, de cop sobtat, va aixecar l'agulla, tot demanant-li que continués el lied. Perejaume va prosseguir la cançó; després va encertar el títol; i, encara, l'autor. Es tractava de Wagner.

Un altre estiu, quan tornaven a aixecar, dia i nit, una còpia idèntica del mateix Gran Teatre de Liceu, destruït pel foc, vaig visitar Joan Brossa per darrera vegada, poc abans que morís. Em va rebre amb pantalons curts, sota unes palmeres, al carrer, a sota de l'estudi. Al mig de la conversa em demanà, una i altra vegada, que li trametés al Perejaume, quan encara no se sabia si seria ell qui guanyaria el concurs per pintar els òculs del Liceu, que no s'oblidés de Wagner. Poc abans, Perejaume havia serigrafiat amb cendres del Liceu el territori de Catalunya, com si s'hagués cremat per extensió, al revés.

El Liceu no s'ha oblidat de Wagner, però sí de Brossa, que és a través de qui el vaig conèixer, ni que fos com a nom de carrer i d'ombra xinesa. El gènere operístic s'ha anat encarcarat, amb excepcions, i el repertori és sovint ostracit per causa, sovint, d'un públic conservador, girat d'esquena -com deia Foix- a l'avantguarda. Amb els anys m'he anat convertint en amant d'una certa òpera paral·lela a les investigacions literàries i artístiques contemporànies, i així he anat seguint, fora del Liceu, les òperes multilingües i visuals de Bob Wilson, les textuals de Bob Ashley, les minimalistes de Michael Nyman i Philip Glass, i les corporals de Carles Santos. Sense fe, espero veure estrenada l'òpera Cap de Mirar, que fou composta per Mestres Quadreny amb text de Brossa, per encàrrec del Patronat del Gran Teatre del Liceu per tal de ser representada el desembre del 1991, abans de l'incendi.

Recentment he conegut un home posseït per la proclama de l'art total de Wagner. Fins i tot, poc abans de saber-se que el Gran Teatre del Liceu programaria La Valquíria, ell havia començat a esmerçar tot el temps de vida i els diners per compartir la seva passió amb els amants de la música i l'art. És un industrial emprenedor, un burgès il·lustrat, que considera, com els aristòcrates d'altre temps i els anarquistes cultivats, que l'estètica és la utopia. És ell, en Manuel Bertran Mariné, enginyer industrial, qui m'ha fet escoltar la música de Wagner, molt més que un nom de carrer, una ombra xinesa i tres proves per llogar un estudi de pintor, tal com m'havia ensenyat l'avantguarda, més coneixedora del passat, que els consumistes i costumistes del present urbà.

En Bertran Mariné ha demanat a 9 pintors, com si fossin les 9 valquíries, més la participació del Perejaume, que reinterpretes visualment la complexitat dramàtica del poder quan s'ofega amb la passió. Ha deixat de banda la tendència darwinista deconstructiva en pro de l'art de reunificació de la visió narrativa i mítica:

La Valquíria de Pat Andrea ens manifesta el dubte de l'eterna joventut, aïllada, en la seva fugida, sota l'alada presència de la força d'un déu també partit en la condició moderna.

La Valquíria de Juri Rodkin, rendeix la força de la raó i les armes de la força, lluny la feixuguesa d'un pare pensador, per encarar-nos a la força d'una sensualitat possible.

La Valquíria de Montserrat Clausells es retira per deixar gravitar la força demiúrgica en vapors d'amor que anellen el paisatge immemorial després del combat i l'ofrena.

La Valquíria de Jorge Zambrano arriba com una pròtesi alada dels jocs de guerra d'una humanitat encara infantil en la seva ascendència cap a l'amor total, sense fronteres.

La Valquíria de Jordi Gispert emergeix de la força d'un univers simbòlic escrit en la natura i pren la naturalesa d'una natura humana inscrita en ell.

La Valquíria de Vaccaro desapareix per mor de les lleis de la fatalitat i en perdura la veu i el cant, el lament i la joia lírica, inspirada, eterna.

La Valquíria de Marcos Palazzi reapareix, sortida de l'enllà, en l'ençà, en una perpetuïtat de les tensions dramàtiques humanes en escenaris muts i mutants.

La Valquíria de Maria Gibert, dorm, aïllada, subjectiva, primigènia, al cim més alt de la terra, dins un somni de comunió entre l'harmonia de l'univers i l'ideal de la joventut, encerclada per una anell i corona de foc al caliu de la tendra passió.

La Valquíria d'Albert Gonzalo, latent en un paisatge de símbols desxifrabable en relació a la naturalesa de la pintura, tradueix mort, destí i amor en jardí.

I, ben a part, damunt un pedestal, enlloc dels cants de les valquíries, oïm, per obra de Perejaume que en despulla tota narració, el so essencial i original que compona el nom de les coses. Com si l'art de la representació, en buidar-se de la seva figura, ens permetés de ser el buit que dóna forma, la pintura que es fa música, la música que es fa objecte preformal per reinaugurar el sentit de les paraules.

Llegeixin vostès, també, les cultes, variades i suggeridores notes redactades pels autors de les pintures, unes i altres provocades pel nostre apassionat propagador, com un enviat sortit del cor de l'òpera de Wagner. I comprendran com un encàrrec de lliure interpretació, sense sortir del guió i la partitura, acompleteix de ple el sentit final de l'obra total, que mai no és conclusa, sempre obra en curs, inescotable.

Vicenç Altaió
Escriptor i traficant d'idees